

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

NERMİN ABADAN-UNAT

Görüşmeci: Çiğdem AKÇA

Nermin Abadan-Unat'ın çocukluk ve ilk gençlik yılları ile bilgiler hem çok çeşitli söyleşilerde, hem de hocanın kendi yazdığı anılarında geniş bir biçimde yer aldığı için, kendisi aynı bilgileri bir kez de burada tekrarlamak istememiştir. Nermin Abadan-Unat'ın biyografisi ile ilgili ayrıntılar için *Kum Saatini İzlerken*¹⁶¹ ve *Hayatını Seçen Kadın: Nermin Abadan Unat*¹⁶² eserlerine başvurulabilir. (ed.)

Hocam, siyaset bilimi ile ilgilenmeye ilk ne zaman ve nasıl başladınız? Bu alanı seçerken aklınızda olan ve sizi tereddütte bırakan başka bir çalışma alanı ya da meslek var mıydı? Geriye baktığınızda seçtiğiniz alanla ilgili “keşke”leriniz var mı? Yoksa seçiminizden tamamiyle memnun musunuz?

Ben önce gazetecilik yaptım ve gazeteci olarak da kalabilirdim. Ama şimdi çok yerin dibine soktukları, Halk Partisi'nin farklı dürüstlük anlayışının kurbanı oldum. Şöyle ki, ben 1946'da Yavuz Abadan'la evlendim. Gene 1946'da, ya da ondan biraz önce, Mehmet Barlas'ın babası Cemil Sait Barlas¹⁶³ *Ulus Gazetesi*'nde¹⁶⁴ parti danışmanı oldu ve Yavuz Bey onun en yakın arkadaşı olduğu için ondan başmakale yazmasını istedi. Böylece [başayazarın eşi olduğum için. ed.] benim de görevime son verdiler. Parça başına yazabileceğimi söylediler ama, daha sonra o yazıları da almamaya başladılar.

Ben zaten çok meraklı bir insan olduğum ve o tarihte de basın yeni yeni güç kazanmaya başladığı için, gazetecilik beni tatmin etmiyordu. Ben de görevimden ayrılarak avukatlık stajıma başladım.

¹⁶¹ Abadan-Unat, N. (1996). *Kum saatini izlerken*. İstanbul, Türkiye: İletişim.

¹⁶² Kabaş, S. (2010). *Hayatını seçen kadın: Nermin Abadan Unat*. İstanbul, Türkiye: Doğan Kitap.

¹⁶³ 1950 öncesi Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı, 1950'li yıllarda ise iki dönem CHP milletvekilliği yapmıştır. CHP'nin entellektüel ve “sosyalist” milletvekili olarak tanınırdı. ed.

¹⁶⁴ *Ulus*, CHP'nin parti organı olan gazete idi. 1950'li yıllarda ise DP, *Ulus*'a rakip olarak kendi resmi yayını konumundaki *Zafer Gazetesi*'ni yayımladı. ed.

Adliye stajının ardından, Ankara'nın tanınmış avukatlarından Mazlum Kayalar'ın¹⁶⁵ bürosunda çalışmaya devam ettim. Sonunda ruhsatımı almış olmama rağmen bu meslek bana ilginç gelmedi. Ben bir doktora yapmak istiyordum. Fakat Ankara'da yaşıyorum ve Ankara Hukuk Fakültesi'nde henüz bir doktora programı yok; 1950'den sonra başladılar.

1953 yılında bir Fulbright araştırma bursu ile ABD'ye gittim. Önce Michigan Üniversitesi'nde bir tanıtım programına katıldım. Daha sonra Minneapolis'teki Minnesota Üniversitesi'ne geçtim. Burada kaldığım bir yıllık süre içerisinde siyaset bilimini keşfettim. Bu alan ile hukuk alanını birleştiren Türkiye'yi daha iyi anlayabileceğime karar verdim. ABD'deki öğrenimden sonra kendimi bu alana adamaya karar verdim.

Şimdi de, müsaadenizle, lisansüstü eğitiminizle ilgili birkaç soru sormak istiyorum.

Neden Ankara Üniversitesi'nde doktora yapmayı tercih ettiniz? Geriye baktığınızda bu tercihinizden memnun musunuz?

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi lisansüstü öğretim yapabilmek için gerekli tüzüğü yayınlamıştı ve ben de orada doktora öğrencisi oldum. Evlenmiş olduğum ve İstanbul'a taşınmayı düşünmediğimiz için, akademiye yöneldiğimde Ankara Üniversitesi'ni tercih ettim.

Doktora tezinizin başlığı *Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Alanları* imiş. Doktora tez konusunu belirleme sürecini biraz anlatır mısınız? Tez danışmanınız veya danışmanlarınız kimlerdi? Tez konusunu hocanızla birlikte mi belirlediniz yoksa hocanız size bir konu mu verdi? Doktoranız yaptığınız Ankara Üniversitesi'nde nasıl bir süreç izleniyordu? Önce doktora dersleri/seminerleri mi aldınız yoksa doğrudan teze mi başladınız? Doktoranız kaç yıl sürdü? Doktora teziniz veya doktora tezine dayanan makaleleriniz yayınlandı mı?

Amerikan Kültür Ataşeliği gazetecilik günlerimden beni iyi tanıyor. Gelen insanları bana da gönderiyorlar. Genç bir adam geldi. Şimdi ismini hatırlamıyorum. Daniel Lerner'in *The Passing of Traditional Society*¹⁶⁶ isimli çalışmasına bakıyoruz. Bu çok önemli bir kitaptır. Tavsiye ederim. Kitabın ikinci başlığı da *Modernizing the Middle East* şeklindedir.

¹⁶⁵ Mazlum Kayalar daha sonra Demokrat Parti'den milletvekili seçilmiş ve 1960'ta, diğer DP yöneticileri ve milletvekilleriyle birlikte Yassıada'ya gönderilmiştir. *ed.*

¹⁶⁶ Lerner, D. (1958). *The passing of traditional society: Modernizing the Middle East*. New York, NY: The Free Press.

Burada Mısır, İran, Ürdün, Lübnan, Suriye ve Türkiye’de modernleşmeye bakıyorlar. Birtakım kriterler geliştirdiler; şehirleşme, eğitim, vb. Türkiye hakkındaki kısım çok ilginçtir. Onu muhakkak okumanızı tavsiye ederim.

Bu kitapta yazar, geleneksel, geçiş hâlinde ve modern olarak üç tipoloji geliştirmiş. Meselâ kitabın bir yerinde iki karakteri karşılaştırıyor. Ankara’da, Dışişleri Bakanlığı’nın da olduğu yerde [o zaman bir köy olan Balgat. *ed.*] bir bakkal ile muhtarı karşılaştırmalı olarak ele alıyor. Aynı soruları, bir muhtara soruyorlar, bir de bakkala. Örneğin muhtara şöyle bir soru yöneltiyor: “Sen başbakan olsan ne yaparsın?” O da diyor ki “Hiç böyle bir şey düşünemem ben.” Geleneksel bir Türk, otoriter, ataeril. Aynı soruyu bakkala da soruyorlar. Bakkal başlıyor anlatmaya, şunu değiştirdim, bunu düzeltirdim diye. Bir başka soruda muhtara, yurt dışında yaşamayı tasavvur edip etmeyeceği soruluyor. Muhtarın buna cevabı ise “Yurt dışında yaşayacağıma öleyim!” oluyor. Tabii bakkal başka türlü cevap veriyor. İdealinin ne olduğu sorusuna da bakkal “Dükkânımda güzel raflar olsa da, mallarımı daha iyi teşhir etsem.” cevabını veriyor. Yani kısacası, Lerner böyle bir geleneksel ve modern karşılaştırması yapıyor.

Bu araştırma için Türkiye’ye gelen kişi Columbia Üniversitesi’ne mensuptu. Ben kendisine nerede çalıştığını sordum. “Bureau for Applied Social Studies” diye bir büro vardı o zamanlar -gerçi hâlâ da var- orada Paul Lazarsfeld ile beraber çalışıyor. Lazarsfeld, kamuoyu çalışmaları yapıyor. Ben bu kavramı ilk defa duydum. Soruyorum işte, nedir ne değildir diye. O da bana anlattı ve kamuoyu çalışmalarını ben müthiş bir şekilde merak etmeye başladım.

Ondan sonra Ankara Hukuk Fakültesi’nde doktora dersleri başladı. Ders dediğime bakmayın, pek bir şey yok aslında. Üç tane önemli hoca var. Ne ders veriyor, ne bir şey... “Ödev hazırla, yazı yaz getir.” diyorlar. Bu hocalarım Nihat Erim, Mesut Zeki Alkan ve Bülent Nuri Esen. Ben onlara danıştım ve dedikleri ödevleri hazırladım; yazıları yazdım.

Sonra eski adıyla efkârı umumiye (kamuoyu) ile hukuk arasındaki ilişkiyi incelemek istedim. Biliyorsunuz o kitabımın adı da öyle... Bu arada tezimi bitirmeden yurt dışına gitme fırsatım oldu. Dışarıda birtakım temaslar kurdum. 1952-53 yılında Fulbright Bursu’nu kazandım ve Amerika’ya gittim. Amerika’da zaten kamuoyu ile ilgili yayınlar vardı. Ben orada programa kayıt oldum ve bu vesileyle bir yandan kamu yönetimi dersi aldım, bir yandan da siyasal davranış dersi aldım. Böylece çok malzeme topladım. Onun ile 1953 yılında geri geldim ve tezimi yazdım. 1955 yılında doktora payemi aldım.

Lisans veya lisanüstü eğitiminiz sırasında sizde iz bırakan hocaların isimlerini sorabilir miyim? Sizi ne açıdan, ne yönde etkilediler? Bunlardan kendinize “model” olarak aldıklarınız oldu mu?

Ebu'l-Ala Mardin Hoca var. Kendisi büyük bir ailenin mensubu. Zamanında medresede hocalık yapmış. İsviçre hukuku ile Mecelle'deki hükümleri karşılaştırmalı bir şekilde anlatırdı bize. Ben de onun gibi öğrencilerimle göz teması kurmaya özen gösteririm. Yani bunu yapamazsam, iyi ders okutamam. Eğer ilgiyi kaybedersem de bir hikâye anlatırım, bir başka örnek veririm. Ebu'l-Ala Mardin öğrencilerini dikkate alan bir hocaydı.

Borçlar Hukuku'na gelen Samim Gönensay ve cemiyetler, dernekler hukuku anlatan Hıfzı Topuz hocamı da hatırlamak isterim bir daha.

Akademik kariyer fikri sizde nasıl oluştu? Kesin kararınızı ne zaman verdiğinizi hatırlıyor musunuz? Bu kararda tesadüflerin veya belli kişilerin rolü oldu mu? Karar sürecini bize özetleyebilir misiniz?

Mülkiye'yi uzaktan duymaktaydım. Benim İstanbul'da okuduğum yıllarda, arkadaşlarımdan duyduğum kadarıyla “erkek egemen” bir yapıdaydı. Orayı daha yakından tanıma fırsatım Ankara'ya taşındıktan sonra oldu. 1946/47 yıllarında Yavuz Abadan, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'nü yükledi. Daha sonra Mülkiye'de öğretim üyeliğine, akabinde de, 1948'de okulun müdürlüğüne tayin edildi. O sıralarda ben bu okula sadece müdürün eşi olarak girdim.

Daha sonraları Fulbright Bursu ile Minnesota Üniversitesi'ne gittim. Devam ettiğim lisansüstü programımın tüm derslerini iyi notlarla verdim. Bunun sonucu olarak bağlı bulunduğum Siyaset Bilimi Bölümü'nün Başkanı benim haberim olmaksızın Ankara Üniversitesi'nde hem Hukuk hem de Mülkiye'ye birer mektup yazmış ve benim yararlı bir öğretim elemanı olacağımı söylemiş.

Döndüğümde Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı Prof. Dr. Fadıl H. Sur benimle görüştü ve açılacak asistanlık kadrosu için sınavlara girmemi öğütledi.

Akademik kariyere karar verdikten sonra nasıl bir yol izlemeniz gerekiyordu? Sınavlar, mülâkatlar veya başka ne gibi engeller aşıldı? Sizi alma kararını kim veya kimler, nasıl verdi?

1953 yılının son aylarında yeni açılacak kürsüleri güçlendirme amacıyla 10 alanda asistanlık sınavı açıldı. Asistanlık sınavları sonucunda kabul edilmiştim. Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta bana “Buraya yerleş ve burasını işler hale getir. Meslektaşlarıyla işbirliği yap. SBF'ye giren ilk kadın öğretim yardımcısı olarak

kendini göster.” demişti. Tahsin Hoca her zaman uluslararası konferanslara katılmamızı desteklerdi. Bize yolluk ödeneği koydurmak için savaşırdı. Ben onun ısrarı ile 1957 yazında Almanya’nın yeni kurmuş olduğu İdari Bilimler Merkezi’ne gitmiş ve üç ay Speyer’de konuk asistanlık yapmışım.

Doktoradan sonraki ilk göreviniz Ankara Üniversitesi’nde. Oradaki ilk yıllarınızı biraz anlatır mısınız? Kimlerle, hangi konular üzerinde çalıştınız? Size sağlanan imkânlar ne ölçüde yeterliydi? Ne gibi mesleki/idari zorluklarla karşılaştınız?

Ankara Üniversitesi her zaman Türkiye’de gıptayla bakılan ve yeni fikirlere açık olan bir yer olmuştur. Mülkiye’de kız öğrenciler azdı. Zihniyet şu idi: Devleti yöneten erkektir. Ben Mülkiye’ye ilk kadın asistan olarak girdiğimde çok dikkat çekiyordum ama hiç orali olmuyordum çünkü kendime güveniyordum.

Farklı bir hoca olduğumu söylerler. Örneğin 1961’de soru formlarını öğrencilerin hazırladığı bir araştırma yaptım. Öğrencilerim benim evime gelirlerdi. Yani biz öğrencilerimizi, onlar da bizi tanıyorlardı.

Türkiye’de akademisyen olarak çalışmanın güçlükleri neler?

Bir örnek vereyim. Ben 1978-80 yılları arasında Kontenjan Senatörlüğü¹⁶⁷ yaptım. Türk siyasetinin en durgun olduğu, herkesin koridorlarda oturduğu, oturmaya girmedeği bir zaman... Senatörlükten sonra üniversiteye geçiş de kolay olmadı. Çünkü o zamanki kanuna göre doçent olarak ayrılan ve bir başka kamusal görevde bulunan kişi, geriye ancak fakültesinin kararıyla dönebilirdi. Profesörün dönüşü için ise üçlü kararname gerekirdi. Tabii üçlü kararname komik bir şeydir. Milli Eğitim Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı bu kararnameyi imzalayacaklar. Beni çok uğraştırdılar sağ olsunlar. Beni pek sevmeyen kişiler vardı. Hakkımda “Türkçesi bozuk, ağlar sızlar.” -hiç öyle bir halim de yoktu- gibi şeyler söylediler. Neyse ki Fakülte beni benimsedi ve ben tekrar döndüm akademiye.

Bir başka örnek daha vereyim: 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı benim yurt dışındaki işçilerle ilgili büyük bir araştırma yapmamı istedi. Ben beş asistanla beraber Almanya’ya gittim. Döndükten sonra *Batı Almanya’daki Türk İşçileri ve Sorunları*¹⁶⁸ diye bir kitap çıkardım. Ben bu kitapla profesör olmak

¹⁶⁷ 1961 Anayasası’na göre parlamento, Millet Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclisten oluşuyordu. Seçimle gelen üyelerin yanında, 15 senatör de Cumhurbaşkanı tarafından Senato’ya seçiliyordu ve bunlara “kontenjan senatörü” deniyordu. *ed.*

¹⁶⁸ Abadan, N. (1964). *Batı Almanya’daki Türk işçileri ve sorunları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

istedim. Allah rahmet eylesin, artık hepsi öldü o hocaların ama benim bu isteğimi reddettiler. Tabii son derece üzıldüm. Hâlbuki bu hâlâ çözülmemiş bir mesele; bütün devletlerin bir numaralı konusu. O çalışmanın içerisinde büyük göç teorileri de vardır. Her neyse... Ben aklıma koydum. O kürsüden Anayasa Kürsüsü'ne, Bahri Savcı'nın kürsüsüne geçtim. Orada anayasa hukuku ve seçim hukuku açısından 1965 seçimlerinin tahlilini yaptım¹⁶⁹ Ancak bu şekilde profesör olabildim.

Profesör olduktan sonra da siyasal davranış kürsüsünü kurdum. Neden bu kürsüyü kurdum? Türkiye'deki akademik hayatın sevimsiz bir tarafı vardır. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Sosyoloji dersi okutuluyordu, zannedersen şimdide okutuluyor birinci senede. Onun başında İbrahim Yasa diye kırsal sosyoloji üzerinde çalışan bir adamcağız var. Katiyen sosyolojinin bir sürü dalları olduğunu, çok geliştiğini; meselâ siyaset sosyolojisi, ceza sosyolojisi, vs. olduğunu kabul etmek istemedi. Dolayısıyla siyaset biliminin diğer alanlarını, siyasi partileri, seçim sistemlerini, vs. okutabilmek için ayrı bir kürsü kurmaya mecbur oldum. Ama tabii siyasal davranış bir ekoldür. Akademik kıskançlık diyeceksiniz ya da alanı paylaşmak istememek. Hâlbuki sosyoloji o kadar geniş ki...

***The Oxford Handbook of Political Science* serisinin editörü Robert E. Goodin, *Handbook*'a yazdığı bölümde Siyaset Biliminin alt disiplinleri olarak şu dalları sıralıyor: Siyaset teorisi, siyasal kurumlar, hukuk ve siyaset, siyasal davranış, bağlamsal (contextual) siyasal analiz, karşılaştırmalı siyaset, uluslararası ilişkiler, ekonomi politik, kamu politikası ve metodoloji. Siz kendi çalışmalarınızı bu alt disiplinlerden hangisine veya hangilerine ait olarak görürsünüz?**

Benim çalışmalarım siyasal davranış alanındadır. Bir de karşılaştırmalı siyaset, çünkü özellikle küreselleşme konusundaki çalışmalarında çok karşılaştırma yapıyorum ama esas olarak siyasal davranıştayım.

Sizce siyaset bilimi ampirik yaklaşımı mı, yoksa normatif yaklaşımı mı ön planda tutmalıdır? Normatif olanla, ampirik olan arasında hiyerarşik bir ilişki görür müsünüz? Bunlardan birinden tamamen uzak durmayı (meselâ sadece ampirik olanla ilgilenip, normatifi çalışmalarından uzak tutmayı) mümkün görür müsünüz? Böyle bir yaklaşımı önerir misiniz?

Ampirik yaklaşımı ön planda tutmalıyız. Yani teorik bir çerçeve mutlaka lâzım ama ampirik olmadan olmaz. Veri toplamadan bir yere varılamaz. Onun

¹⁶⁹ Abadan, N. (1966). *Anayasa hukuku ve siyasî bilimler açısından 1965 seçimlerinin tahlili*. Ankara: Sevinç Matbaası.

mutlaka olması lâzım ama, çalışmanın (herhangi bir ampirik çalışmanın) yapılabilmesi için bir teorik çerçevesi olması gerekiyor. Yani bir yaklaşım olması gerekiyor.

Meselâ seçim analizinde neye göre soracaksın sorularını? Seçmenin sınıfsal mensubiyetine göre mi, ya da kırsal/kentsel menşesine göre mi? Bunları geliştiren bir teorik çerçeve gerekiyor. Ondan sonra ampirik çalışma gelmeli. Ondan sonra artık kartopu usulü mü uygulayacaksın, yoksa telefonla mı yapacaksın çalışmanı, ona bakarsın.

Siyaset biliminde, 1960’lı ve 1970’li yılların “davranışçılık devrimi” sizi ne kadar etkiledi? Sizce bugün öncelikle kurumlar mı, yoksa davranış mı ele alınmalıdır?

Ben davranışı önemli buluyorum çünkü baktığınız zaman bütün alınan kararlar siyasal kültür tarafından belirleniyor. Onlar da bizi yine davranışa götürüyor.

Siyasal davranış üzerine odaklanacak olursak... Siyasal davranış açıklamakta kullanılan başlıca iki yaklaşımdan, rasyonel seçim (rational choice) mi, yoksa kültürel açıklama mı size daha yakın geliyor? Bu iki yaklaşım bir biçimde birleştirilebilir mi? Siz kendinizi bu tartışmanın neresinde görürsünüz?

Burada yapılması gereken ikisinin de kullanılmasıdır. Yani rasyonel davranış farz ediyorsunuz ama o sonucu alamadığınız zaman, yani farklı bir sonuç aldığınız zaman onu ancak kültürle açıklıyorsunuz. İkisini birden kullanarak analiz etmek lâzım. Beklentiyle sonuç arasındaki ilişkiye bakıyoruz. Çünkü siyasal davranış bir beklentiye öne alıyor; yani belli bir zorluk (challenge) karşısında bir tepki (response) olacak. O tepkiyi izah edebilmek için tek biriyle yani rasyonel seçim yaklaşımı ile izah edersen hiçbir yere varmıyorsun.

Türkiye’de seçmen davranışını ekonomik/rasyonel sâiklerle mi, kültürel/ideolojik sâiklerle mi açıklamak gerçeğe daha yakın olur?

Meselâ klâsik bir örnek vardır. İşçi sandık başına gidecek ama tam gideceği sırada işverenine rastlıyor. İşveren ona “Sen bizim partiye oy verirsin.” diyor ve o da o partiye oy veriyor. Bu tabii irrasyonel bir davranış şeklidir. Bir düşünse, görecektir ki o parti onun çıkarlarını savunmaz. Yani Türkiye gibi biat kültürünün çok ağır bastığı bir yerde, bir taraftan işsizlikten yakınan seçmen, gidip yine o işsizliği devam ettirecek olan adama oy veriyor. Bu 10 senedir devam eden oylamalara ya da referandumdaki oylamalara bakıyoruz. Hani var ya “yetmez ama evet”; bu da işte rasyonel olmayan bir davranış örneğidir.

Şimdi biraz da siyaset biliminde metod konusuna değinmek istiyorum. Sadece siyaset biliminde değil, sosyal bilimlerin birçok dalında, temel bir metodolojik anlaşmazlık konusu, kantitatif ile kalitatif yaklaşımlar arasında görülüyor. Bu yaklaşımların, deyim yerindeyse “militanları” var. Bir tarafta, “bilim sadece kantitatif yöntemlerle yapılır, gerisi ise hikâyeden ibarettir.” diyenler; öte yanda ise kantitatif çalışanları modası geçmiş bir pozitivizm ile suçlayanlar. Hiç kuşkusuz çoğunluk bu kadar uçlarda değil ama, tartışma da bitmek bilmiyor. Bu metod tartışması hakkındaki görüşlerinizi, yorumlarınızı alabilir miyim?

Ben bu kadar sekte değilim. Yani “Kantitatif olmayan çalışma hiçbir şey ifade etmez.” diyemem. Kitabımda da yazdım daha önce. Belli bir ölçüde pozitivizmin geçerli olduğunu söylüyorum. Çünkü başka türlü nasıl izah edersin? Yani başka türlü açıklamak son derece zor.

Meselâ Kürt meselesine bakıyoruz. Herhangi bir davranışta etnik mensubiyet mi, yoksa dinsel inanç mı daha fazla etkilidir? Bunu anlayabilmek için o kişinin inanç derecesinin yoğunluğuna bakmak lâzım. Eğer Kürt olmakla beraber Müslüman olması ya da Sünni veya Şii veya Alevi kimliği de ön plana çıkıyor mu? Artık hangisi daha ağır basıyorsa, o davranış onunla ilişkilendirilerek açıklanacak. Oysa rasyonel düşünürsen “etnik kimlik” dersin. Burada bastırılmış bir azınlık olduğuna göre etnik kimliğin daha ağır basması lâzım. Yani muhakkak kantitatif olmalı ama öncesinde dağa giden Kürt ile gitmeyen Kürt arasındaki karşılaştırmayı, tartışmayı yapmak lâzım. Ne dereceye kadar bir etnik bilinçlilik var o kişide? Bunu kantitatif olmaksızın tartışacağız. İstanbul’daki Kürt tüccarından tut da Kandil’deki militan adama kadar bir yelpaze var önümüzde. O yelpazeyi evvelâ bir tarif etmek lâzım. Onu kantitatif olmayan analitik bir metodla açıklayacağız. Ondan sonra oy vermede Tunceli’de Barış ve Demokrasi Partisi’ne mi oy verdi yoksa Adalet ve Kalkınma Partisi’ne mi oy verdi, diye bakacağız. Belki Tunceli’de vermiyor ama Diyarbakır’da Adalet ve Kalkınma Partisi oy aldı. Ona oy veren ama Kürt olan adamı nasıl izah edeceksin? İşte onu kurcalayacaksın. Onun dini inanç derecesinin yoğunluğuyla ve etnik mensubiyet bilincinin yoğunluğuna bakacaksın. Daha sonra birtakım ölçeklerle bu ikisi arasındaki ilişkiyi inceleyeceksin.

Türk siyaset bilimcileri, deneysel yöntemleri hiç kullanmıyor diyebiliriz. Doğal deney, alan deneyi veya laboratuvar deneyi.... Bu yöntemler ülkemizde hiç rağbet bulmadı. Sizin bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyim? Siyaset biliminde deneysel yöntemleri anlamsız bir fantezi olarak mı görürsünüz, yoksa bunların da yararlı olabileceği alanların bulunduğunu mu düşünürsünüz?

Bizde laboratuvar deneyi hiç kullanılmıyor bildiğim kadarıyla, ya da çok az kullanılıyor. Tabii benim bir eksiğim var. Gençleri yeteri kadar tanımıyorum. Bir kuşağa kadar takip ettim ama sonra ipin ucunu kaçırdım. Yurt dışında birçok Türk var. Onların tezlerinden bir kısmını biliyorum, bir kısmını bilmiyorum. Şimdi siyaset bilimciler ile ilgili genel bir şey söyleyebilmek için genç kuşağı da bilmek lâzım. Ben yeterli derecede bilmiyorum. Birisini inkâr etmek istemiyorum ama gördüğüm kadarıyla kullanmıyorlar. Ama neden kullanmıyorlar?

Her zaman yurt dışına giden bir öğrencime şunu söylüyorum: “Siz şimdi gideceksiniz doktora yapmak için ve profesör sizden bilmediği bir şeyi araştırmanızı isteyecek. Yani bilmediği bir şeyi sizin araştırmanızla öğrenmek isteyecek. Bunu yapmayın. Yani siz metod öğrenin ve kendinizi parasız ajan olarak kullandırtmayın.” Ne yazık ki genelde böyle devam ediyor. Şimdi örneğin İslâmla ilgili doktora yapmış kişilerin, ampirik araştırma yapmaksızın, bilgi toplayıcı tezleri ortaya çıkıyor. Ampirik araştırmaya dayalı tezler çıkmıyor. Çünkü ampirik araştırmalar pahalı, zor, izin ister ve önüne gelene şüpheli gözle bakarlar. Türkiye’de ampirik araştırma yapmak için de alan müsait değil. Çok baskıcı bir ortam var.

Şu hususu da bir yerde kaydedin. Son 20 senede yapılan bir şeyi en büyük yanlış olarak görüyorum. Bizim dönemimizde bir araştırma yapmak isteyen kişiler için para meselesi fevkalâde sorunluymuştu. Diyelim, üç kuruşu bir yerden buldu. Araştırmayı yine kendisi ve asistanları yapar. Şimdi iş tam tersine döndü. Verilen parayla siz kendiniz yapamıyorsunuz araştırmanızı; bir şirkete vereceksiniz. Araştırmayı bu şekilde şirketleştirmek sosyal bilimlerin ölümüdür. Çünkü şirket ne metod kullanıyor bilmiyoruz. O kullandığı metoda güvenilir mi? Ben bunu bilemem ki! Ben hiçbir zaman bir araştırmayı birilerine havale ettiğimi hatırlamıyorum. Her zaman ben kendim yapmışımdır araştırmalarımı. Almanya’ya gittim ve 494 kişinin anketinin bulunduğu çuvalı sırtımda taşıdım Türkiye’ye getirirken. Yani o kadar önemsedim topladığım verileri. O bakımdan Türkiye’de alan araştırması yapmak çok zor. Yapılan da şirket eliyle yapılıyor; kâr amaçlı yapılıyor. Kâr amaçlı yapılan araştırma da bana göre soru işaretlidir. Çok güvenli olabilir, ama olmayabilir de.

Amerika’da böyle araştırmalar bir üniversitenin içinde faaliyet gösteren ampirik araştırma merkezleri tarafından yapılıyor. Size çok çarpıcı bir örnek vereceğim. Almanya’da, artık hayatta değil ama, ilk “Gallup poll”ları (kamuoyu araştırmaları) yapan kişi Elisabeth Noelle-Neumann’dır. Kendisinin “Suskunluk Teorisi” (“Spiral of Silence”) diye bilinen ünlü bir teorisi vardır ve bu teori seçmen davranışının açıklanmasından çok önemlidir¹⁷⁰ Bunu Noelle-Neumann geliştirdi. Eğer genel ortamda, kamuoyunda yahut çoğunluk nezdinde bir görüş taraftar kazanmışsa, ne olur? Onun Almanya’da idam cezasının kalkması konusundaki tartışmalarla ilgili verdiği meşhur bir örnek vardır:

Kendinizi bir tren kompartmanında farz edin. Altı kişisiniz ve idam cezası üzerine bir konuşma başlıyor. Oradaki insanlardan bir tanesi eğer idam cezasına taraftarsa fakat çoğunluk değilse o kişi de (taraftar olan) susacak. Eğer diğerleri de taraftarsa konuşacak. Hani diyorlar ya Türkiye’de “Beş kişiye sallandırıcaksın bak ne oluyor.” diye. Yani çoğunluk görüşüne karşı çıkmanın bir cesaret işi olduğunu anlıyoruz buradan. Bu böyle bir teorik yaklaşımdır.

Noelle-Neumann emekli oluncaya kadar Almanya’da Johannes Gutenberg University of Mainz’de profesörlük yaptı. Büyük bir enstitü kurdu. Bu enstitü, tabii kendisinin yönlendirmesiyle, ticari ampirik araştırmalar da yapıyor. Ölmeden önce vasiyetinde enstitüyü bir Alman üniversitesine değil de Amerika’da Chicago Üniversitesi’ne bağışladığını kaydetmiş. Birtakım üniversitelerin bunu işi ciddiye alıp, o metodları devam ettirmeyeceklerini bildiği için. Bu kâr getiren bir şirket ama belli bir akademik seviyeyle yapılıyor çalışmalar. O bakımdan ampirik araştırmalarda kim kullanılacak çok mühimdir.

Biraz da, bugün Türkiye’de siyaset biliminin durumundan, uluslararası düzeyinden, sorunlarından ve geleceğinden söz etmenizi rica edecektim.

Türkiye’de siyaset bilimine baktığınızda, çalışmaların niteliği, çalışılan konuların çeşitliliği gibi konulardaki değerlendirmelerinizi rica edebilir miyim? Uluslararası akademik camiada bu çalışmaların yeri ve etkisi nedir? Türk siyaset biliminin uluslararası anlamda en güçlü olduğu dallar hangileridir? Sizce uluslararası literatürde çalışılan fakat Türkiye’de açıkta bırakılan, çalışılması gereken konular var mı?

Söylediğim gibi, benim eksikim bir kere bütün çalışmalar hakkında yeteri kadar fikir sahibi olmamaktır. Gördüklerim üzerinden konuşursak tutarlı bir çizgi sürdüren akademik çalışmalara rastlayamıyorum.

¹⁷⁰ Noelle-Neumann, E. (1993). *The spiral of silence: Public opinion-our social skin*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Noelle-Neumann, E. (1980). *Die Schweigespirale: Öffentliche Meinung-unsere soziale Haut*. Münih: Langen Müller.

Meselâ Oxford’da yıllardan beri bir Nuffield College var. Seçim analizleri yapar. Türkiye’de ben yaptım.¹⁷¹ Aradan o kadar seçim geçti ama, benim yaptığım 1965 seçim analizi gibi bir seçim analizi bir daha yapılmadı. Diyeceksiniz ki siz niye yapmadınız? Çünkü o zaman elimde imkânlar vardı. Bunun kurumlaşması gerekirdi. Türkiye’de seçim analizleri kurumlaşmış değil. Nitelik olarak tabii iyi şeyler oluyor. Özellikle yurt dışında çok iyi şeyler oluyor. Bunları değerlendirmek çok zor. Dışarıda çok kaliteli genç insanlar hocalık yapıyor. Onlar aslında Türk ama Türkiye’de değiller.

Türkiye’deki siyaset bilimcilere baktığımızda ne görüyoruz? Akşam televizyonu açtığınız zaman kimler ortaya çıkıyorsa onlar siyaset biliminde çalışanlardır. Fakat onlar siyaset bilimi yapacaklarına ekrana çıkıyorlar. Gençleri de bilemiyorum. Onlar âdeta kaybolmuş hâldeler. Burada bir değerlendirme yapmak çok güçleşiyor. Diyeceğiz ki dışarıda çok yetenekli bir genç kuşak var. Türkiye’de de iyi üniversitelerde çok az siyaset bilimci var. Meselâ bir Ümit Cizre var. O pek gözükmüyor ama çok iyi bir akademisyendir. Mehmet Ağaoğulları var Ankara Siyasal Bilgiler’de. Meselâ Doğu Ergil var ama esen rüzgara göre hareket ediyor. Bir de kaybolmuş, emekli olup da kenara çekilenler var. Meselâ Artun Ünsal çok yetenekli bir akademisyendir. Türkiye İşçi Partisi’nin tarihini yazdı¹⁷² Şimdi emekli oldu galiba. Ercan Eyüboğlu var ama doğru dürüst yayın yapmıyor. Ailevi nedenlerden dolayı polis eğitiyor.

Doktoralı ve doktor üstü gençlerin sayısı çok arttığı hâlde, yayın açısından yeterli diyemem. Burada tabii Türk dilindeki yayınlardan bahsediyorum. Uluslararası akademik camiada bu insanların bir kısmı düşünce kuruluşlarında (“think tank”) çalışıyorlar. Meselâ Kemal Kirişçi Boğaziçi Üniversitesi’nde 20 yılını doldurdu, emekli oldu ve Washington D.C.’deki Brookings Institute’a gitti. Bana göre çok genç tabii kendisi. Woodrow Wilson’da, Max Planck’ta, vs. çalışanlar var.

Konular açısından baktığımda da şunları söyleyebilirim. Bir kere barış çalışmalarının Avrupa’da çok esaslı bir yeri var. Türkiye’de barış çalışmaları var ama günlük politikayla ilgili bir şekilde. Yine Boğaziçi Üniversitesi’nde, Eğitim Fakültesi’nde barış çalışmalarıyla ilgili çalışmalar var. Fatoş Erkman var orada. Onu önemli buluyorum. Siyaset açısından din üzerinde çok çalışılıyor ama çok partizanca çalışılıyor. Ben nötr bir din-siyaset çalışması pek görmüyorum.

¹⁷¹ Abadan, *op. cit.*, sf. 231.

¹⁷² Ünsal, A. (2002). *Türkiye İşçi Partisi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Şu an Türkiye’de siyaset bilimine baktığınızda, çalışmalarını alanımıza katkı yapar nitelikte gördüğünüz isimler var mı? Sizin, çalışmalarından yararlandığınız yeni nesil akademisyenler var mı?

Yılmaz (Esmer) ile çalıştığınız için şanslısınız. Bir o, bir de Çiğdem (Kağıtçıbaşı). Sosyal bilimler disiplini hâlâ en iyi Amerika’da fakat işin enteresan tarafı şu ki, felsefi tartışmalarda fevkalâde parlak ve yeni düşünceler daha çok Avrupa’da çıkıyor. Amerikalılar onu yakalayıp, teori haline getiriyorlar.

Bu tabii ki sosyal araştırmalarda da böyle. Bakıyorum göç meselesi artık hayatî bir hâl aldı bütün devletler için. Yeni yeni entegrasyonla uğraşıyorlar. Hâlbuki atı alan Üsküdar’a varmış. Artık entegrasyonun yerini transnasyonalizm aldı. Çünkü küreselleşme ile artık tek bir yere bağlı aidiyet olmuyor. Buna rağmen hâlâ o kafada olanlar var. Yapacak bir şey yok. Amerikalılar bunu çoktan anlamış.

Eminim öğrencileriniz içinde Türk siyaset bilimine önemli katkılar yapmış birçok isim vardır. Bunların içinden şu an aklınıza gelen birkaç tanesini sayabilir misiniz?

İlk aklıma gelenleri sıralayayım: İlber Ortaylı, Zafer Toprak, Emre Kongar, rahmetli Ahmet Taner Kışlalı, Üstün Ergüder, Serpil Üşür Sancar, Baskın Oran, Artun Ünsal, Mete Tunçay, Gökhan Çetinsaya.

Akademik yaşamınızın başlangıcında karşılaştığınız kişisel ve yapısal sorunları konuşmuştuk. Bugün Türkiye’de siyaset bilimi alanında ne gibi zorluklar veya sorunlar görüyorsunuz? Örneğin üniversitelerimiz ne ölçüde özerk? Üniversitelerimizin yapısal sorunları neler? Siyaset bilimcilerimiz ne ölçüde özgür? Ekonomik zorluklar var mı? Kütüphanelerimiz ne ölçüde yeterli?

Bir kere üniversitelerin özerklikle hiç alâkası yok. YÖK Başkan¹⁷³ da benim öğrencimdir. Hem de özel öğrencimdir, yani evimden çıkmayan bir kişidir. Geldi ve ben herkesin önünde düşüncelerimi söyledim. O da dinledi ve gitti. Hangi üniversite sesini çıkartmaya başlıyorsa orada bütçe kısıyor.

Siyaset bilimcilerde otosansür var. Yani özgürlüğünü kullanma isteği de yok kimsede.

¹⁷³ Bu mülâkatın yapıldığı tarihte YÖK Başkanı olan Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya. *ed.*

Ekonomik zorluklar tabii var. Kemal Kirişçi'nin maaşı farklı olsaydı belki Amerika'ya gitmeyecekti.

Kütüphanelerimiz için çok mühim sponsor lâzım. Ben kitaplarımı 15 sene önce Koç Üniversitesi'ne bağışladım. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin kütüphanesi siyaset bilimi açısından hâlâ en iyisidir ya da en iyilerden bir tanesidir. Ne yazık ki üniversite ile kütüphanenin ilişkisini anlayan insan yok. Bana sorarsanız üniversiteyi kurmadan önce kütüphaneyi kurmak lâzım.

Görüşmemizin bu son bölümünde, izninizle sizin engin tecrübenizden yararlanmak ve değerli tavsiyelerinizi almak istiyorum. Söyleyeceklerinizin, genç siyaset bilimcilerimize ve alana yeni girecek olanlara ışık tutacağına inanıyorum.

Sizce bir akademisyenin yetişmesinde usta-çırak ilişkisinin önemi nedir? Çok genel bir adlandırma yapacak olursak, bu konuda Amerikan modelini mi, yoksa klâsik kıta Avrupası modelini mi daha uygun ve yararlı görürsünüz?

Amerikan modelini ben “supervised” çalışmalar olarak anlıyorum ve bu fevkalâde önemlidir. Avrupa'daki üniversiteleri usta-çırak ilişkileri açısından bilhassa siyaset biliminde çok zayıflamış görüyorum. Lisansı üç seneye indirdiler Avrupa'da ve çok yetersiz hâle geldi.

Benim Erasmus programıyla gelen öğrencilerimden biri Humboldt Üniversitesi'nden (Berlin) geliyordu. Bana dedi ki “Boğaziçi Üniversitesi, Alman üniversitelerinden kat kat üstündür. Öğretim üyeleri son derece ciddi ve çalıştırıyorlar bizi, nefes aldirtmıyorlar.” Bu büyük bir kompliman bence. Çünkü Humboldt Üniversitesi Amerikan üniversitelerine model olan bir üniversitedir. Humboldt bir eğitim filozofuydu; araştırmayla öğretimi birleştiren bir adamdı.

Amerika'da bütün laboratuvarlar ve bir taraftan dersler birlikte giderdi. O açıdan Türkiye'deki ilişkiye baktığımızda, akademisyen yetişmesinde Amerikan metodunu izleyenler çok iyi verim alıyorlar. Meselâ Boğaziçi Üniversitesi'nde doktora adayları tezlerini sözlü olarak sunmak zorundalar. Bir kurul var ve o kurul soru soruyor.

Bence daha da iyi olan, İngiltere'de yapıldığı şekilde, birebir hoca-öğrenci etkileşimiyle (“tutorship”) yürütülendir. Öğrenci belli bir şey yazıyor, veriyor, tekrar geri alıyor. Danışman (supervisor) olan öğretim üyesi bölüm bölüm kontrol ediyor. Bu Türkiye'de yapılmıyor. Yapılmadığı için de aynı verim alınamıyor.

Kıta Avrupa modeli ise pek kalmadı zaten. Orada “kitlesel mezuniyet” modeli var artık. Sosyal demokrasi icabı yüksek öğrenim imkânı herkese genişletilince o titizlik kalmadı. O usta-çırak ilişkisi bazen baskıcı olmuştur ama çok da yararlı olmuştur.

Biraz gazeteci sorusu gibi olacak ama, siyaset bilimine merak salan, bu alana girmek isteyen gençlerimize “her şeyden önce okumanız gerekenler” listesi yapacak olsaydınız, en başta hangi yazarlar/düşünürler veya hangi eserler olurdu?

Ben burada ancak ekollerden bahsedebilirim. Aklıma gelenler: Norveçli Stein Rokkan, ondan sonra Seymour Martin Lipset, Hannah Arendt, Ulrich Beck.

Ve son bir soru lütfen... Şu anda üzerinde çalıştığınız veya geliştirdiğiniz bir proje, düşündüğünüz bir konu var mı?

Transnasyonalizm ile ilgili tüm çalışmaları toplayan bir giriş ve örnek olaylar barındıran bir kitap yazmak istiyorum. Bunların bir kısmı Türk örnekler, bir kısmı yabancı örnekler. Ama unutmama 92 yaşımdayım.

Şu an başladığım ve yürütmekte olduğum Yavuz’la (Abadan) ilgili bir kitap var. Kırım’ı da, onun doktora tezini de anlatan bir çalışma. Weimar Dönemi’ni inceleyen doktora tezinin adı *Türk ve Alman Cumhurbaşkanlarının Yetkileri*. Bu tez şu sıralarda Türkiye’de yapılan tartışmalar için de önemli. Weimar Anayasası Cumhurbaşkanı’na meclisi fesh etme yetkisi ve daha birçok yetki veriyor. TBMM, Atatürk’e bu yetkilerin hiçbirini vermedi. Yani Yavuz’un tezinde göstermeye çalıştığı şey, parlamenter sistemi Türkiye’deki kanun koyucuların ne kadar önemsedikleridir. İsterse Atatürk’ten çekindikleri ya da korktukları için olsun. Ne gerekçeyle olursa olsun dayattılar bunu. Atatürk zamanında meclis hiç fesh edilmedi.

Şimdi bu alaturka anayasayı yapmak istiyorlar. Orada hemen müstakbel cumhurbaşkanına meclisi fesih yetkisini bile vermek istiyorlar. Yani benim bu çalışmayı bitirmem lâzım.

Transnasyonalizm çalışması için ömrüm olacak mı bilmiyorum, ama Yavuz’un çalışmasının önceliği var. Aynı zamanda kontenjan senatörlüğüm sırasında kadın konusuyla ilgili yaptığım konuşmaların derlendiği bir üçüncü çalışmayı da düşünüyorum.

Geçen yıl yaş günümde oğlum benim için bir parti hazırladı. Orada bir konuşma yaptı. Dediği şeydi: Amerika’da bir pil varmış. O pilin logosunda bir küçük ayı

varmış ve o mütemadiyen zıplıyormuş. “Annemi bu ayya benzettim; eğer pili bitmezse 100. yaşını beraber kutlayalım” dedi. Belli olmaz yani.

Benim felsefeme göre emeklilik ölümdür. Emeklilik derken bir şey yapmamaktan bahsediyorum. Bir şey yapmadığım zaman, eğer artık yapamayacak hâle gelirsem, öldüm demektir.

Dün akşam Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin 153. yıldönümü vardı. Ben de gittim. Bir sürü eski öğrencilerim geldiler. Fakat birtakım yaşlı hanımlar da var. Hepsiyle el sıkıştım. İsmimi sordular, dedim ki Nermin Abadan-Unat. “Aaa hocam nasıl tanımadık sizi?” diyorlar. Nasıl tanımadılar? Çünkü evde oturuyorlar. Ben “Emekliler evde oturmasın.” diyorum. Onlara da sosyal medyayı tavsiye ettim. Önümüzdeki bütün seçimlerde sosyal medya çok önemli olacak. Yani kullanıp kullanmamak açısından farklılık yaratacak. Sosyal medya bir numaralı enstrüman. Şimdi onu çalışmak lâzım.

Hocam, çok teşekkür ederim zaman ayırdığınız için.